

Наукові перспективи
Видавнича група

ISSN (print) 2708-7530
DOI: 10.52058/2708-7530-2023-11(41)

НАУКОВІ ПЕРСПЕКТИВИ

СЕРІЯ: "ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ", СЕРІЯ: "ПРАВО",
СЕРІЯ: "ЕКОНОМІКА", СЕРІЯ: "ПЕДАГОГІКА",
СЕРІЯ: "ПСИХОЛОГІЯ", СЕРІЯ: "МЕДИЦИНА"

Мир у нашій Україні

Випуск 11(41)

2023

*Громадська наукова організація «Всеукраїнська
Асамблея докторів наук з державного управління»*

Громадська організація «Асоціація науковців України»

у рамках роботи Видавничої групи «Наукові перспективи»

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 11(41)2023

Київ – 2023

*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of
Doctors of Sciences in Public Administration"*

Public Organization "Association of Scientists of Ukraine"

within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives"

Scientific Perspectives

*(Series "Public Administration", Series "Law", Series "Economics",
Series "Medicine", Series "Pedagogy", Series "Psychology")*

Issue № 11(41) 2023

Kiev – 2023

ISSN (print) 2708-7530

DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41))

Наукові перспективи: журнал. 2023. № 11(41) 2023. С.1370

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 24.09.2020 р. № 1188 журналу присвоєно категорію "Б" із галузей науки: державне управління, право та економіка

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021 № 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології

Рекомендовано до друку Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 27.11.2023, № 7/11-23)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 24436-14376Р від 09.06.2020 р.

Журнал видається за підтримки Міжнародного економічного інституту (Есеніце, Чехія) та КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва"

Журнал заснований з метою розвитку вітчизняного наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні та за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку державного управління, права, економіки, психології, педагогіки та медицини. Видання розраховано на дослідників, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів, магістрів, фахівців-практиків.

Наукове видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), міжнародної пошукової системи Google Scholar та до міжнародної наукометричної бази даних Research Bible.

Головний редактор:

Жукова Ірина Віталіївна

кандидат наук з державного управління, доцент, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, Лауреат премії імені Івана Франка у галузі інформаційної діяльності, Лауреат Всеукраїнської премії «Інновація в освіті — 2018», м. Київ, Україна

Заступники Головного редактора:

Янчук Артем Олександрович — доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, Заступник керівника Апарату Верховної Ради України (Київ, Україна);

Непомнящий Олександр Михайлович — доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, професор, Дійсний член Академії будівництва України, професор кафедри архітектури і просторового планування Національного авіаційного університету (Київ, Україна). Заслужений будівельник України, Почесний працівник будівництва та архітектури, державний службовець 3 рангу (Київ, Україна);

Дацій Олександр Іванович — доктор економічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Помиткіна Любов Віталіївна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (Київ, Україна);

Макаренко Олександр Миколайович — доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна).

Редакційна колегія:

Романенко Євген Олександрович — доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, полковник Генерального штабу Збройних сил України, президент громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна);

Арошидзе Паата — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Державного університету імені Шота Руставелі (Грузія);

Ахметова Лайла Сейсембековна — доктор історичних наук, професор політології, професор кафедри ЮНЕСКО, міжнародної журналістики і медіа в суспільстві факультету журналістики Казахського Національного університету (КазНУ) ім. аль-Фарабі (Казахстан);

Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Балахтар Катерина Сергіївна — здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна);

Бурик Зоряна Михайлівна — доктор наук з державного управління, старший викладач кафедри регіонального управління та місцевого самоврядування Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (Львів, Україна);

Вашека Тетяна Володимирівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Шашіца в Пілі (м. Піла, Польща);

Вдовіна Олена Олександрівна — кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна);

Гбур Зоряна Володимирівна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л.Шупика (Київ, Україна);

Долгова Олена Миколаївна — кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Гвоздьжвіч Сильвія — кандидат наук, кафедра адміністрації та національної безпеки Державної професійної вищої школи ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща);

Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гудзенко Ганна Володимирівна — кандидат медичних наук, асистент кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Гуменикова Тамара Рудольфівна — доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна);

Гечбаія Бадрі Нодаровіч — доктор економічних наук, професор, Асоційований професор Батумського державного університету ім. Шота Руставелі (Грузія);

Дегтяр Андрій Олегович — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та підприємництва Національного аерокосмічного університету імені М.С. Жуковського, Заслужений діяч науки і техніки України (Харків, Україна);

Дегтяр Олег Андрійович — доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова (Харків, Україна);

Журавльова Лариса Петрівна — доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна);

Ічанська Олена Михайлівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Кайдашев Роман Петрович — доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного, фінансового та банківського права Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кобець Дмитро Леонтійович - кандидат економічних наук (доктор філософії), доцент Хмельницького національного університету, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування (м. Хмельницький, Україна);

Коляденко Ніна Володимирівна — доктор медичних наук, доцент, завідувач кафедри медичної психології Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна);

Кошова Світлана Петрівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри управління охорони здоров'я Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (Київ, Україна);

Лігоцький Анатолій Олексійович — доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Лич (Назарук) Оксана Миколаївна — доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна);

Мальцев Дмитро Валерійович — кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна);

Мельник Володимир Степанович — доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна);

Мідельський Сергій Людвигович — професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан);
Міхальський Томаш — доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща);
Мовмига Наталія Євгенівна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки праці та навколишнього середовища Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» (Харків, Україна);

Мотренко Тимофій Валентинович — доктор філософських наук, професор, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом, Академік Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна) ;

Нікульчев Микола Олександрович — доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри історії та права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет» (Покровськ, Донецька область, Україна);

Недбалек Карел — доктор філософії (PhD) в галузі права, доцент, професор Європейського професійного докторату, MBA, адвокат (Чехія) ;

Новак-Каляєва Лариса Миколаївна — доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Львів, Україна) ;

Носирев Олександр Олександрович — кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна) ;

Орел Марія Григорівна — доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Павлов Костянтин Володимирович — доктор економічних наук, професор, професор кафедри аналітичної економіки та природокористування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (Київ, Україна) ;

Пархоменко-Кучевіл Оксана Ігорівна — доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Перестюк Інга Миколаївна — кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної Академії управління персоналом (Київ, Україна) ;

Помиткін Едуард Олександрович — доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (Київ, Україна);

Пр'янківська Людмила Володимирівна – кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення, Державний науково-дослідний інститут МВС України (Київ, Україна);

Радзіховська Наталія Станіславівна — кандидат медичних наук, лікар вищої категорії, завідувач відділенням неврології КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м. Києва", асистент кафедри неврології НМУ імені О.О. Богомольця (Київ, Україна) ;

Савенко Олена Анатоліївна - кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і права Дніпровського державного аграрно-економічного університету, членкиня громадської наукової організації "Фінансово-економічна наукова рада" (Київ, Україна) ;

Ситник Григорій Петрович — доктор наук з державного управління, кандидат технічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Стовба Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та морського права Херсонської державної морської академії (Херсон, Україна);

Тимошенко Наталія Юрївна — кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (м. Київ, Україна);

Титко Анна Василівна — кандидат юридичних наук, провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна) ;

Турчинова Ганна Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна) ;

Хохліна Олена Петрівна — доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна) ;

Цимбалюк Руслан Степанович — кандидат медичних наук, доцент кафедри загальної хірургії № 1 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №2 (Київ, Україна) ;

Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна) ;

Шаповалова Алла Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та історії Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (Київ, Україна) ;

Якимчук Аліна Юрївна — доктор економічних наук, професор, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна) ;

Яковицька Лада Савелівна — доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна).

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

© автори статей, 2023

© Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління», 2023

© Громадська організація «Асоціація науковців України», 2023

© Видавнича група «Наукові перспективи», 2023

ЗМІСТІ

СЕРІЯ «Державне управління»

Kamaran Kamal Karim <i>ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE PUBLIC SECTOR IN IRAQI KURDISTAN: A BASELINE ASSESSMENT</i>	18
Kovalchuk M.M. <i>EXPERT AUTHORITY AND TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AS FACTORS IN ENSURING THE INSTITUTIONAL CAPACITY OF THE STATE</i>	33
Білик О.О. <i>СТАТИСТИЧНІ ТА АНАЛІТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ</i>	49
Білюга А.Д. <i>ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ КРАЇН НАТО ДЛЯ БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ</i>	65
Брюшкова Н.О., Самсонова А.О., Пинтя А.О. <i>ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІМІДЖУ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПУБЛІЧНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ</i>	77
Вербицька Г.Л. <i>РОЛЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0 ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ</i>	88
Доброгорський О.В. <i>ВІДКРИТІСТЬ ТА ГРОМАДСЬКА ЗАЛУЧЕНІСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРИНЦИПІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПРОЗОРОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ</i>	102
Дорош І.М., Вовк Р.І. <i>СОЦІАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ</i>	116
Зубчик О.А., Венгер-Рущенко Є.В. <i>ПРОБЛЕМА УЗГОДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ КУЛЬТУРИ ТА РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ: МЕТОДИ, ІНСТРУМЕНТИ ТА ПРАКТИКИ НОВОГО ПУБЛІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ</i>	126

- Волошин С.М., Чопик Л.І.** 1178
ПСИХОЛОГІЯ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ
- Гасюк М.Б., Дзюбинська М.Я.** 1188
ВІКОВА ДИНАМІКА СТАВЛЕННЯ ДО ХВОРОБИ У ДІТЕЙ ХВОРИХ НА ЕПІЛЕПСІЮ
- Глушковська О.О., Бочаріна Н.О.** 1197
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АРТТЕРАПІЇ У ПОДОЛАННІ СТРАХІВ ДОШКІЛЬНИКІВ
- Грейліх О.О.** 1210
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ СТУДЕНТІВ -ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
- Казарян І.С.** 1221
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ СЛІДЧИМ СУДДЕЮ
- Коваль О.Є., Мудрак М.А., Ярошук М.В.** 1232
РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК МЕДІАТОРА: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
- Ковач О.В.** 1245
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ОПТИМІЗАЦІЇ ЛЕГІТИМІЗОВАНОЇ АГРЕСІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ
- Лагун М.В.** 1260
СТРУКТУРА АЛЬТРУЇСТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ
- Левицька А.І., Ходанович Е.М.** 1273
АУТИЗМ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ
- Левченко В.В., Федотова А.В.** 1282
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІДЕНТИЧНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЦЕНТРУ
- Литвинчук Л.М.** 1295
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРАКТИКА У СИСТЕМІ МЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

УДК 159.922.76-056.34:616.896 (043.2)

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-1273-1281](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-1273-1281)

Левицька Анна Іванівна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов, Одеський національний медичний університет, Валіховський провулок, 2, м. Одеса, 65000, тел.: (068) 737-86-00, <https://orcid.org/0000-0002-5563-3353>

Ходанович Ельвіра Миколаївна аспірантка кафедри авіаційної психології, Національний авіаційний університет, Любомира Гузара проспект, 1, м. Київ, 03058, тел.: (044) 497-51-51, <https://orcid.org/0009-0000-3270-7260>

АУТИЗМ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

Анотація. В статті розглянуто складну проблематику адаптації та розвитку дітей з аутизмом в дошкільному віці, акцентуються ключові складові цього процесу з педагогічного та психологічного погляду. Аутизм, як розлад спектра аутизму, має значущий вплив на різні аспекти життя дітей, включаючи їхню здатність до соціальної взаємодії та спілкування.

У статті детально описані виклики, з якими стикаються діти з аутизмом під час спроби успішно адаптуватися до дошкільного оточення. Аналізується роль індивідуальних підходів до навчання та розвитку цих дітей, підкреслюється важливість розробки індивідуальних навчальних планів та стратегій, які враховують їхні унікальні потреби та можливості.

Окрема увага приділяється ролі інклюзивної освіти та використанню передових педагогічних методик та психологічних підходів, спрямованих на поліпшення соціального та психологічного розвитку цих дітей.

Психологічний та педагогічний підходи об'єднуються в цій статті для докладного вивчення процесу соціально-психологічної адаптації та розвитку дітей з аутизмом у дошкільному віці. Аутизм, як розлад спектра аутизму, дуже важливо розуміти, оскільки він суттєво впливає на різні аспекти життя дітей, зокрема на їхню здатність до соціальної взаємодії та спілкування.

Стаття розкриває труднощі, з якими стикаються діти з аутизмом, намагаючись адаптуватися до дошкільного середовища. Зокрема, аналізується роль індивідуальних підходів до навчання та розвитку цих дітей. Особлива увага приділяється розробці індивідуальних навчальних планів та стратегій, які належним чином враховують унікальні потреби та можливості кожної дитини з аутизмом.

Важливість інклюзивної освіти підкреслюється як один із ключових чинників, спрямованих на поліпшення соціального та психологічного розвитку цих дітей. В статті також досліджується вплив педагогів, вихователів та батьків на процес адаптації, і надаються конкретні практичні рекомендації для створення підтримуючого навчального середовища.

Ця стаття спрямована на підвищення усвідомлення та підтримки дітей з аутизмом, допомагаючи їм успішно розвиватися й адаптуватися в дошкільних навчальних закладах. Вона наголошує на важливості розуміння і підтримки цієї важливої групи дітей у дошкільному віці, сприяючи поліпшенню якості їхнього життя та розвитку.

Ключові слова: аутизм, дошкільний вік, адаптація, інклюзивна освіта, розвиток, індивідуальні підходи.

Levytska Anna Ivanivna Ph.D., Senior Lecturer of the Department of Philosophy, Bioethics, and Foreign Languages at Odesa National Medical University, Valikhovsky Lane, 2 Odesa, 65000, tel.: (068) 737-86-00, <https://orcid.org/0000-0002-5563-3353>

Khodanovych Elvira Mykolaivna Postgraduate student at the Department of Aviation Psychology, Kyiv Aviation Institute, Lubomyra Huzara Ave., 1, Kyiv, 03058, tel.: (044) 497-51-51, <https://orcid.org/0009-0000-3270-7260>

AUTISM IN PRESCHOOL AGE: PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF ADAPTATION AND DEVELOPMENT

Abstract. The article addresses the complex issue of adaptation and development of children with autism in preschool age, emphasizing key components of this process from both pedagogical and psychological perspectives. Autism, as a spectrum disorder, significantly impacts various aspects of children's lives, including their ability to engage in social interaction and communication.

The article provides a detailed examination of the challenges faced by children with autism when attempting to adapt to a preschool environment. It analyzes the role of individualized approaches to their learning and development, underscoring the importance of crafting individual educational plans and strategies that consider their unique needs and capabilities.

Special attention is dedicated to the role of inclusive education and the utilization of advanced pedagogical methods and psychological approaches aimed at enhancing the social and psychological development of these children.

The article integrates both psychological and pedagogical approaches to comprehensively study the adaptation and development of children with autism in preschool settings. Understanding autism, as a spectrum disorder, is of paramount importance since it significantly affects various aspects of children's lives, particularly their capacity for social interaction and communication.

The article delves into the difficulties that children with autism encounter as they strive to adapt to the preschool environment. It includes an analysis of the role of individualized approaches to their education and development. Significant emphasis is placed on the development of individualized educational plans and strategies that adequately address the unique needs and capabilities of each child with autism.

The importance of inclusive education is highlighted as a key factor aimed at improving the social and psychological development of these children. Additionally, the article explores the influence of educators, caregivers, and parents in the adaptation process and offers concrete practical recommendations for creating a supportive learning environment.

This article is intended to increase awareness and support for children with autism, facilitating their successful development and adaptation within preschool educational institutions. It underscores the significance of understanding and advocating for this crucial group of children in their preschool years, contributing to the enhancement of their quality of life and development.

Keywords: autism, preschool age, adaptation, inclusive education, development, individualized approaches.

Постановка проблеми. Важливою складовою прикладних досліджень аутизму серед дітей дошкільного віку є вивчення специфіки процесу соціально-психологічної адаптації та розвитку цієї особливої групи дітей у дошкільних умовах. Аутизм, як розлад спектра аутизму, суттєво впливає на різні аспекти їхнього життя, особливо на їхню здатність до соціальної взаємодії та спілкування. Це створює значущі виклики для дітей з аутизмом, які намагаються інтегруватися в дошкільне середовище.

Основні аспекти проблеми включають:

1. Складнощі адаптації: діти з аутизмом часто стикаються із труднощами у встановленні контактів з однолітками та вихователями в дошкільних установах. Вони можуть відчувати страх перед новими соціальними ситуаціями.

2. Недоліки в соціальній взаємодії: аутизм може обмежувати здатність дітей до взаємодії з іншими, що ускладнює їх соціалізацію та спілкування.

3. Потреби в індивідуальних підходах: діти з аутизмом можуть потребувати індивідуальних навчальних планів та стратегій, орієнтованих на

їхні унікальні потреби та можливості.

4. Роль батьків та вихователів: важливо розуміти, як батьки та вихователі можуть впливати на адаптацію дітей з аутизмом та як підготувати їх до успішної інтеграції в дошкільне середовище.

Отже, проблема аутизму у дошкільному віці передбачає комплексне вивчення психологічних та педагогічних аспектів адаптації і розвитку цих дітей, зокрема ідентифікацію найкращих підходів та стратегій для покращення їхньої якості життя та успішної інтеграції в дошкільні навчальні заклади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти адаптації та розвитку дітей з аутизмом в дошкільному віці висвітлюються такими українськими ученими як К. А. Глушко, І. П. Логвінова, К. О. Островська, Г. В. Супрун, В. В. Тарасун, Г. М. Хворова, Д. І. Шульженко але питання управління цим процесом поки що не достатньо систематизовані та розроблені.

Мета статті – полягає в розширенні знань щодо взаємодії з дітьми дошкільного віку з розладом аутистичного спектра, які будуть сприяти поліпшенню якості їхнього життя та розвитку шляхом впровадження ефективних педагогічних та психологічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Аутизм, як розлад спектра аутизму, характеризується різними психологічними особливостями, які створюють конкретний контекст для розгляду.

Психологічний портрет дитини з аутизмом включає в себе специфічні особливості, які характеризують її психічний стан, розвиток і способи сприйняття світу. Цей портрет важливий для розуміння потреб і можливостей дітей з аутизмом та розробки ефективних підходів до їхнього навчання та виховання. Основні характеристики психологічного портрета дитини з аутизмом включають наступне:

1. Дефіцит у спілкуванні та соціальній взаємодії: діти з аутизмом можуть виявляти обмежену здатність до встановлення контактів та взаємодії з іншими людьми. Вони можуть мати обмежений емоційний обмін та здатність розуміти соціальні сигнали.

2. Схильність до рутини та обмежені інтереси: діти з аутизмом можуть бути схильні до строгих ритуалів та рутини, а також можуть проявляти обмежені інтереси, глибоко зафіксовані на конкретних предметах чи діях.

3. Проблеми із сприйняттям та враженнями: деякі діти з аутизмом можуть виявляти гіперчутливість або гіпочутливість до окремих стимулів, таких як світло, звуки або дотик. Це може впливати на їхнє сприйняття світу навколо.

4. Відмінності в мовленні та комунікації: дитина з аутизмом може мати різні відмінності в мовленні, включаючи відсутність мови, обмежену комунікацію або використання стереотипних фраз [1, с. 41].

5. Індивідуальні потенціали: важливо враховувати, що кожна дитина з аутизмом має свої індивідуальні здібності та можливості. Деякі з них можуть мати високий рівень інтелекту та обдарування в певних областях, таких як математика або мистецтво.

Розуміння психологічного портрету дитини з аутизмом допомагає психологам, вихователям та батькам створювати індивідуальні траєкторії до навчання і виховання, сприяючи їхньому успішному адаптації та розвитку в дошкільних умовах.

Психологічні особливості дітей з аутизмом суттєво впливають на їхню адаптацію в закладах дошкільної освіти. Давайте розглянемо деякі з цих особливостей:

1. Специфічний спосіб сприйняття світу: діти з аутизмом можуть мати специфічний спосіб сприйняття навколишнього світу. Вони можуть реагувати на звуки, запахи, світло або дотик інакше, ніж діти без аутизму. Це може впливати на їхню здатність фокусуватися на навчанні та спілкуванні в дошкільному середовищі [2, с. 246].

2. Обмежені інтереси та ритуали: діти з аутизмом можуть бути глибоко зафіксовані на обмежених інтересах та ритуалах, і це може впливати на їхню здатність адаптуватися до стандартних умов навчання та спілкування. Важливо створити навчальне середовище, яке враховує ці індивідуальні особливості.

3. Специфічний спосіб спілкування: деякі діти з аутизмом можуть виявляти обмежену комунікацію або використовувати альтернативні способи спілкування, такі як жести, картки з символами або спеціальні пристрої. Це вимагає педагогічних підходів, спрямованих на розвиток комунікаційних навичок.

4. Схильність до стресу: діти з аутизмом можуть бути більш схильні до стресу та анксйозності, особливо в нових ситуаціях або незвичайних умовах. Важливо створити сприятливе і підтримуюче середовище для зменшення стресу та покращення адаптації [3, с. 272].

5. Індивідуальні потенціали: варто враховувати, що кожна дитина з аутизмом має свої індивідуальні потенціали і можливості. Деякі з них можуть мати високий рівень інтелекту та обдарування в певних областях, і ці потенціали слід підтримувати та розвивати.

Розуміння цих психологічних особливостей є ключем до успішної адаптації дітей з аутизмом в дошкільних умовах та допомагає розробляти індивідуальні підходи до навчання та виховання, сприяючи їхньому розвитку та самореалізації.

Розробка індивідуальних навчальних планів є ключовим аспектом успішної адаптації та розвитку дітей з аутизмом в дошкільних закладах. Ось

деякі важливі аспекти цієї розробки:

1. Оцінка індивідуальних потреб: першим кроком є проведення оцінки індивідуальних потреб кожної дитини з аутизмом. Це включає в себе оцінку їхніх сильних та слабких сторін, комунікаційних навичок, рівня когнітивного розвитку та інших аспектів.

2. Встановлення конкретних цілей: на основі оцінки потрібно встановити конкретні навчальні та розвивальні цілі для кожної дитини. Ці цілі повинні бути конкретними, вимірюваними та реалістичними.

3. Розробка індивідуальних завдань: на основі цілей потрібно розробити конкретні завдання та завдання для кожної дитини. Ці завдання повинні бути адаптовані до їхніх потреб та можливостей.

4. Вибір методів та ресурсів: важливо вибрати методи навчання та ресурси, які найкраще підходять для кожної дитини. Це може включати в себе використання спеціальних педагогічних методик, інтерактивних ігор та інших педагогічних засобів.

5. Створення плану взаємодії: важливо також розробити план взаємодії між дитиною, вчителями та батьками. Це допомагає забезпечити постійну підтримку та співпрацю під час навчання та виховання.

6. Моніторинг та коригування: індивідуальний навчальний план треба постійно моніторити та коригувати відповідно до досягнень та потреб дитини.

Розробка індивідуальних навчальних планів дозволяє забезпечити ефективне навчання та розвиток кожної дитини з аутизмом, враховуючи їхні унікальні особливості та потреби.

Роль інклюзивної освіти в адаптації та розвитку дітей з аутизмом в дошкільних умовах вельми важлива та може бути ключовим чинником їхнього успіху. Ось кілька аспектів, на які варто зважати [4, с. 15]:

1. Створення сприятливого середовища: інклюзивна освіта передбачає створення навчального середовища, яке відкрите, прийнятливие та підтримуюче для всіх дітей, незалежно від їхніх особливостей. Це допомагає дітям з аутизмом відчувати себе більш комфортно та відкрито взаємодіяти з іншими.

2. Спільне навчання: в інклюзивному середовищі діти з аутизмом мають можливість навчатися разом зі своїми typically developing (TD) ровесниками. Це сприяє розвитку їхніх соціальних навичок, вмінню взаємодіяти з іншими та розумінню світу навколо себе.

3. Індивідуалізований підхід: інклюзивна освіта враховує потреби кожної дитини, включаючи дітей з аутизмом. Педагоги розробляють індивідуальні навчальні плани та стратегії для кожної дитини, що дозволяє їм навчатися на своєму власному рівні та розвивати свої унікальні здібності.

4. Сприяння всебічному розвитку: інклюзивна освіта сприяє всебічному

розвитку дітей. Вони мають можливість вивчати різні предмети, взаємодіяти з різними вчителями та розвивати різні навички, що сприяє їхньому загальному розвитку.

5. Підготовка педагогічних кадрів: інклюзивна освіта також передбачає підготовку педагогічних кадрів до роботи з дітьми з аутизмом. Вихователі дитячих садочків та шкільні вчителі отримують спеціалізовану підготовку та навчаються ефективним методам та стратегіям роботи з цією групою дітей.

Інклюзивна освіта важлива для того, щоб діти з аутизмом мали можливість отримати якісну освіту та ефективно адаптуватися до суспільства. Вона сприяє їхньому розвитку, соціалізації та можливості взяти участь у житті спільноти.

Роль батьків та вихователів в адаптації та розвитку дітей з аутизмом в дошкільних умовах надзвичайно важлива. Вони можуть суттєво впливати на успіх цього процесу. Ось кілька складових впливу батьків та вихователів:

1. Підтримка та розуміння: батьки дітей з аутизмом повинні забезпечити своїм дітям психологічну підтримку та розуміння. Це допомагає дітям відчувати себе безпечно та захищено в навчальному середовищі.

2. Співпраця з педагогами: батьки можуть активно співпрацювати з вихователями та іншими педагогами, щоб створити оптимальні умови для навчання своєї дитини. Ця співпраця допомагає розробляти індивідуалізовані навчальні плани та стратегії.

3. Розвиток навичок вдома: батьки можуть практикувати навички та стратегії, вивчені в дошкільному навчальному закладі, вдома зі своєю дитиною. Це сприяє узгодженому розвитку та закріпленню навчального матеріалу.

4. Постійна комунікація: батьки та вихователі повинні підтримувати постійну комунікацію, обмінюючись інформацією про прогрес та потреби дитини. Це дозволяє вчасно коригувати навчальні стратегії та забезпечити оптимальний розвиток.

5. Участь у навчальних заходах: батьки та вихователі можуть брати участь у навчальних заходах та тренінгах, щоб покращити свої знання та навички щодо роботи з дітьми з аутизмом.

6. Створення сприятливого домашнього середовища: батьки можуть створити вдома сприятливе середовище для навчання та розвитку дитини. Це включає в себе організацію часу, місця для навчання та створення стимулюючого навколишнього середовища.

Батьки та вихователі грають важливу роль у процесі адаптації та розвитку дітей з аутизмом. Їхня підтримка, розуміння та співпраця допомагають створити оптимальні умови для навчання та розвитку цієї важливої групи дітей в дошкільних навчальних закладах.

Практичні рекомендації

1. Розробка індивідуальних навчальних планів: спеціалізовані педагоги та психологи повинні спільно з батьками створити індивідуальні навчальні плани, які враховують потреби та можливості кожної дитини з аутизмом [5, с. 40].

2. Використання прийомів візуалізації: важливо використовувати візуальні засоби для спрощення комунікації та навчання. Це може включати в себе піктограми, схеми, фотографії та інші візуальні матеріали.

3. Робота з інклюзивними педагогами: діти з аутизмом можуть продуктивно взаємодіяти з педагогами, які мають досвід інклюзії у роботі з цією групою дітей. Ці педагоги можуть використовувати методики, спрямовані на поліпшення соціальної взаємодії та навчання.

4. Інклюзивна освіта: забезпечення можливості дітей з аутизмом взаємодіяти зі своїми ровесниками без аутизму в інклюзивному середовищі. Це сприяє соціальній адаптації та розвитку.

5. Робота з батьками: батьки грають важливу роль у процесі адаптації та розвитку дітей з аутизмом. Вони повинні бути активно залучені до навчання та розвитку своєї дитини, отримувати соціальну підтримку та навчання, щоб бути успішними у цьому процесі.

6. Використання позитивного підходу: підкреслення позитивних зрушень та досягнень дітей з аутизмом допомагає підтримувати їхню самооцінку та мотивацію до навчання.

7. Індивідуалізація: кожна дитина з аутизмом унікальна, і підходи до її адаптації та розвитку повинні бути індивідуалізованими. Розглядаючи її потреби та можливості, можна визначити оптимальні стратегії, методики для досягнення успіху.

8. Підтримка під час переходів до нових етапів: важливо надавати підтримку дітям з аутизмом під час переходу до нових етапів, таких як перехід до школи чи інші зміни в житті.

Висновки. Аутизм є складним розладом, який суттєво впливає на різні аспекти життя дітей в дошкільному віці, зокрема на їхню здатність до соціальної взаємодії та спілкування. Діти з аутизмом стикаються зі значущими викликами під час адаптації до дошкільного оточення, і їхня успішна адаптація вимагає комплексного підходу. Психологічні особливості дітей з аутизмом мають великий вплив на процес адаптації та розвитку в дошкільних умовах. Розуміння цих особливостей допомагає розробити індивідуалізовані підходи до навчання та розвитку. Інклюзивна освіта грає важливу роль у підтримці адаптації дітей з аутизмом та поширенні передових психолого-педагогічних методик та підходів. Роль батьків та вихователів є надзвичайно важливою в створенні сприятливого навчального середовища для дітей з аутизмом. Практичні рекомендації, надані в статті, можуть бути корисними для

спеціалістів, батьків та вихователів, які працюють з дітьми з аутизмом у дошкільних навчальних закладах.

Загалом, ця стаття спрямована на підвищення усвідомленості значущості підтримки дітей з аутизмом та сприяння їхньому успішному розвитку та адаптації в дошкільних умовах. Вона підкреслює важливість розуміння, підтримки цієї особливої групи дітей у дошкільному віці та сприяння поліпшенню якості їхнього життя і розвитку.

Література:

1. Логвінова І.П. До проблем формування невербальних засобів комунікативної діяльності у дітей з розладами спектра аутизму / І.П. Логвінова // Логопедія. – 2012. - №2. – С. 40-44.
2. Островська К.О., Островський І.П., Сайко Х.Я. Особливості поведінки дітей з аутизмом у грі з ровесниками / К.О. Островська, І.П. Островський, Х.Я. Сайко // Проблеми сучасної психології. – 2018. - № 41. – С. 240-251.
3. Супрун Г.В. До питання вивчення соціально-психологічної адаптації дітей молодшого дошкільного віку з аутизмом / Г.В. Супрун // Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки. – 2015. - Вип. 6(1). – С. 268-277.
4. Супрун Г.В. Особливості соціально-психологічної адаптації дітей з аутизмом у дошкільному віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.08 «Спеціальна психологія» / Г.В. Супрун. – Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова 2017. с. 23.
5. Скрипник Т.В. Комплексна програма розвитку дітей з аутизмом : навч. посібник. / Т.В. Скрипник. – К.: Гнозис, 2013. – 60 с.

References:

1. Logvinova I. P. (2012). Do problem formuvannia neverbalnykh zasobiv komunikativnoi diialnosti u ditei z rozladamy spektra autyzmu [Features of Non-Verbal Means of Communicative Activity Formation in Preschool Children with Autism Spectrum Disorders]. *Lohopediia - Speech therapy*, 2, 40-44 [in Ukrainian].
2. Ostrovska K.O. & Ostrjvskyi I.P. & Saiko Kh.Ya. (2018). Osoblyvosti povedinky ditei z autyzmom u hri z rovesnykamy [Features of behavior of children with autism in a game with the persons of same age]. *Problemy suchasnoi psykholohii - Problems of modern psychology*, 41, 240-251 [in Ukrainian].
3. Suprun G. V. (2015). Do pytannia vyvchennia sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii ditei molodshoho doshkilnoho viku z autyzmom [On the Issue of Studying the Social-Psychological Adaptation of Preschool Children with Autism]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. Pedagogichni nauky - Current Issues in Special Education. Pedagogical Sciences*, 6(1), 268-277 [in Ukrainian].
4. Suprun G. V. (2017). Osoblyvosti sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii ditei z autyzmom u doshkilnomu vitsi [Features of Social-Psychological Adaptation of Preschool Children with Autism]. *Extended abstract of candidate's thesis*. NPU M.P. Drahomanova [in Ukrainian].
5. Skrypnyk T.V. (2013). *Kompleksna prohrama rozvytku ditei z autyzmom [Comprehensive program for the development of children with autism]*. Kyiv: Hnozis [in Ukrainian].

Журнал

Наукові перспективи

*(Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Медицина», Серія «Педагогіка», Серія «Психологія»)*

Випуск № 11(41) 2023

*Видавець: Громадська наукова організація
«Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління»
Свідоцтво серія ДК №4957 від 18.08.2015 р.,
Андріївський узвіз, буд.11, оф 68, м. Київ, 04070.*